

УДК 811.161.2'35

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ

Бойко Є. В.

e-mail: yehor.boiko@nure.ua

Науковий керівник – к.іст.н., доц. Бадєєва Л. І.
Харківський національний університет радіоелектроніки,
каф. українознавства, м. Харків, Україна

The article discusses the history and development of Ukrainian orthography. It describes the main stages of the formation of spelling rules and their role in the development of the Ukrainian language. Special attention is given to the reforms of the twentieth century and the modern edition of Ukrainian Orthography adopted in 2019. The importance of orthography for the standardization and preservation of the Ukrainian literary language is emphasized.

Український правопис є важливим елементом розвитку української літературної мови та національної культури. Він визначає систему правил написання слів, уживання літер, розділових знаків і сприяє унормуванню мовної практики в освіті, науці, діловому спілкуванні та засобах масової інформації. Формування українського правопису має тривалу історію, що пов'язана з розвитком української мови, суспільно-політичними умовами та культурними процесами.

Історія українського правопису поділяється на кілька основних етапів: давньоукраїнський (X–XIV ст.), староукраїнський (XIV–XVIII ст.) і новоукраїнський (XIX–XXI ст.). Кожен із цих періодів характеризувався певними мовними особливостями та спробами впорядкувати систему написання української мови. У давньоукраїнський період писемність ґрунтувалася на церковнослов'янській традиції, яка значною мірою впливала на мовні норми. У староукраїнський період поступово формувалися елементи власної української орфографії, що відображали живу народну мову.

Особливо важливим для розвитку правопису став XIX століття. У цей час відбувалося становлення нової української літературної мови. Значний внесок у розвиток правописних норм зробили українські мовознавці та письменники, зокрема укладачі словників і граматик. Важливою подією стало видання «Словаря української мови» Бориса Грінченка (1907–1909), який систематизував лексику та сприяв формуванню єдиних орфографічних принципів.

Після відновлення української державності у 1917–1921 роках розпочалася активна робота над створенням офіційного правопису. 1918 року було оприлюднено «Головні правила українського правопису», що стали основою для подальших реформ. 1927 року в Харкові відбулася Всеукраїнська правописна конференція, на якій обговорювалися принципи унормування української орфографії. Результатом цієї роботи став правопис 1928 року, відомий як «харківський» або «скрипниківський». Він був схвалений науковцями з різних регіонів України і мав на меті поєднати різні мовні традиції.

Однак у 1933 році правопис зазнав значних змін. Унаслідок політичного тиску багато його особливостей було скасовано, а нова редакція правопису значною мірою наблизилася українську орфографію до

російської. Це стало частиною політики русифікації, яка тривала впродовж тривалого часу. Деякі характерні риси української мови були усунуті або обмежені у використанні.

Після здобуття Україною незалежності 1991 року постало питання перегляду правописних норм. Мовознавці почали працювати над оновленням правил з урахуванням історичних традицій української мови. Результатом цієї роботи стало ухвалення нової редакції «Українського правопису» у 2019 році. У ній частково відновлено деякі норми, характерні для правопису 1928 року, а також уточнено правила написання окремих слів і форм.

Сучасний український правопис виконує важливу функцію стандартизації літературної мови. Він сприяє збереженню мовної традиції, забезпечує єдність мовного простору та допомагає адаптувати мову до нових суспільних і культурних умов. Водночас правопис не є незмінним явищем: він може вдосконалюватися відповідно до розвитку мови та потреб суспільства.

Важливою особливістю сучасного етапу розвитку українського правопису є активне обговорення мовних норм у науковому та суспільному середовищі. Упровадження нових правил часто викликає дискусії серед мовознавців, педагогів, журналістів та широкого кола носіїв мови. Такі обговорення є природним явищем, адже правопис безпосередньо впливає на повсякденну мовну практику людей. Саме завдяки науковим дискусіям відбувається поступове вдосконалення мовних норм і їх адаптація до сучасних умов використання мови.

Особливе значення правопис має для розвитку освіти та науки. У закладах середньої та вищої освіти правила українського правопису є основою для формування грамотного письмового мовлення. Студенти та учні вивчають орфографічні та пунктуаційні норми, що дозволяє їм правильно використовувати мову у професійній діяльності. Крім того, дотримання правописних стандартів є необхідною умовою створення наукових текстів, офіційних документів, навчальних матеріалів та публікацій у засобах масової інформації.

Отже, розвиток українського правопису є безперервним процесом, що відображає як історичні традиції мови, так і сучасні потреби суспільства. Його подальше вдосконалення сприятиме зміцненню позицій української мови та її повноцінному функціонуванню в науці, освіті, культурі та повсякденному спілкуванні.

Список використаних джерел

1. Український правопис /Гол. Комісії М. В. Стріха. Київ: Наукова думка, 2019. 392 с.
2. Пономарів О. Д. Українська мова: історія і сучасність. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
3. Німчук В. В. Історія українського правопису XVI–XX століть. Київ: Наукова думка, 2004. 428 с.
4. Масенко Л. Т. Українська мова у XX столітті: історія лінгвоциду. Київ: Києво-Могилянська академія, 2005. 399 с.
5. Міністерство освіти і науки України. Український правопис URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf> (дата звернення: 11.03.2026).